

Přirozené tůně vznikající v odstavených ramenech toků z hospodářské krajiny prakticky vymizely.

SUCHO V HONITBĚ

Část druhá

Jak mohou myslivci přispět k ochraně vody

Konečně nám více zapršelo. Našinec má v dnešní době z déletrvajícího deště sice uspokojivé pocity, avšak ani zdaleka tím není vše vyřešeno. Naopak jsou podobné nádilky od přírody příležitostí, na kterou musíme být připraveni a co nejvíce vody zachytit a uchovat na horší časy. Protože suchá období zase přijdou, to vám řekne každý klimatolog. Přijdou vysoké teploty, pár dní bude intenzivně svítit slunce a voda se začne rychle odpařovat.

Situace se pak ještě zhorší po žních, kdy se z polí stanou doslova tepelné ostrovy. Proto je dobré budovat v honitbě místa, která ohřívání krajiny zmírňují a nabízejí vodu i zvěři. Variant je mnoho – některé jsou nákladné a pracné, existují ale případy, kdy stačí prostě nedělat nic.

Vždy když se chystáte jakkoliv měnit ráz krajiny a něco v ní přetvořit, je dobré nejdříve zdokumentovat výchozí stav. Udělat obhlídku území, mít oči otevřené a snažit se pochopit, co je špatně nebo naopak dobře. Jinak řečeno, kde je potřeba něco opravit a kde zase stávající zachovat a chránit.

Stejně je to i s vodou. Mám-li v úmyslu měnit vodní režim nějakého území, ať již v menším či větším rozsahu, je třeba se na pohyb vody dívat komplexně. Některými zásahy, byť dobře myšlenými, totiž můžeme způsobit více škody než užitku.

Tento díl seriálu o vodě v honitbě by proto měl být věnován především možnostem, které má při návratu či udržení vody v krajině myslivce-veřejný spolek, případně jednotlivec. Pokusím se sestavit jakýsi přehled více či méně složitých opatření, která je nutno mít na paměti ve snaze navrátit vodu do vaší honitby, tentokrát se zaměřením na polní honitby.

Voda stále teče, prší, zasakuje, zdržuje se, vypařuje se – je prostě v pohybu. V současnosti ale na mnoha místech prší jinak, voda se zdržuje minimálně, zasakuje se jen omezeně a

odtéká příliš rychle. Funguje v extrémech - často je jí příliš mnoho a pak hned zase žalostný nedostatek. Schází nám především čistá voda. Nedostatek vody je patrný v půdě, ve vegetaci; hodně vody odtéká, aniž bychom ji vůbec mohli spatřit, ba co víc, využít ku prospěchu krajiny.

Pojďme jako myslivci začít tvořit zdravé prostředí pro zvěř. Některé z vás následující věty možná pobouří, ale přesto mi nedá, abych to tu nezmínil. Osobně jsem nikdy neviděl pravý smysl naší činnosti v přikrmování. Jsem spíše pro úpravy honitby ve smyslu zvýšení úživnosti. Mám na mysli políčka, úhory, výsadby, zatravňování, pastevní klid...

Ale jak by to mělo být s vodou?

Dříve jsem chodíval s kanystrem vody plnit napáječky. Když se ohlédnu zpět, zdá se mi to až komické. Dnes je mi jasné, že logičtější než „nosit dříví do lesa“, je zasít, nechat ladem, vodu vyvést na povrch a obnovit v krajině její přirozené struktury. Je naprosto nezbytné dát vodě prostor, příležitost se pozdržet a zvěři možnost se napít. Nenutit zvěř zbytečně migrovat za kapkou vody přes mnohdy frekventované a nebezpečné silnice.

Vím, že z mnoha důvodů to není snadné. Z mého pohledu je ale toto cesta, kterou by se měla ubírat česká myslivost, abychom si my, myslivci, zasloužili být skutečně vnímáni jako ochránci přírody a zvěře. Tímto způsobem bychom měli spotřebovávat brigádnické hodiny!

Krajina bez mokřadů je krajinou bez vody

Kde je třeba zachovat status quo

O vodu je zájem - kachny ji najdou okamžitě

Nekonečný koloběh vzniku a zániku mokřadů v české krajině

myslivci a příroda

Mezi myslivci je spousta vlastníků pozemků a každý z nás by se měl zamyslet, zda je nemůžeme věnovat zvěři, krajině, podpořit rozmanitost, bez které nemá šanci přežít zejména drobná.

Někdy stačí málo, hlavně nedělejte moc!

Když se v honitbě pohybujete mezi poli, jistě čas od času narazíte na místo, kde cesta křížuje údolnici a díky tomu se tam hromadí voda. Já jsem takových míst viděl stovky a jsem si jistý, že ve většině polních honiteb jich každý myslivec pár najde.

Každoročně se v takových lokalitách samovolně zakládá mokřad, neboť obilí ani kukuřice nejsou vodními rostlinami, a proto v podmáčené půdě stejně nevzejdou. V zemi už čekají semena mokřadních rostlin z minulých let, aby mohla přerůst vodou zkoušenou a skomírající sji.

Podobné mokřiny působí jako magnet. Okamžitě začnou být navštěvovány na vodu vázanými živočichy, někdy zahnízdí i vzácná čejka.

Avšak z důvodu, že dotace na zemědělskou činnost jsou nastaveny nesprávně (nejsou hlavně podmíněny šetrným přístupem), hospodář každoročně mokřad přeorá a vše se začíná nanovo. To jsou ale typicky právě ta místa, kde stačí udělat málo. Ovšem není to úplně jednoduché „málo“. Je zapotřebí navázat komunikaci s vlastníkem, případně pachtýřem hospodařícím na pozemku. V ideálním případě, bude-li vlastník uvědomělý, je možné takový pozemek odkoupit a poté máte vše už jen ve svých rukou. Pokud bude uvědomělý polář, máte stále dobrou výchozí pozici. Samozřejmě může nastat i opačný případ, a to pak záleží na množství času a energie, které se rozhodnete v dané věci vynaložit. ▶

Z vlastní zkušenosti mohou říci, že systematické oslovování vlastníků mysliveckým spolkem je opravdu solidní a účinnou propagací našeho odvětví. Představte si člověka, který si o myslivcích nemyslí zrovna nic pěkného, jak otevírá obálku s dopisem od předsedy mysliveckého spolku. V něm stojí něco málo o suchu, stavu krajiny a dopadech nedostatku vody na zvěř, o záměrech podpořit ptáky, obojživelníky, v neposlední řadě jsou zmíněna i adaptační opatření na změnu klimatu. To by vůbec nemuselo zapůsobit zle! Ale to jen na okraj, vraťme se opět k našemu tématu, tedy k vodě.

Může se stát, že na louce nebo na jiném místě narazíte rovněž na mokřad podobného typu, který však není opakovaně ničen. V takovém případě by bylo rozhodně dobré přemýšlet o jeho ochraně a především o tom, aby ho už nikdo nemohl vysušit.

A zde se dostávám k důležité poznámce – je-li někde fungující mokřina, v žádném případě není na místě v ní hloubit tůň nebo činit jakékoli drastičtější úpravy. Jedná se o stanoviště, které má vybudovanou již určitou stabilitu a v naprosté většině případů není třeba s ohledem na jeho funkčnost nic měnit.

Nemusíme budovat jen tůně

V lidském těle se podíl vody na celkové hmotnosti pohybuje někde kolem 60 až 70 %. V závislosti na věku, pohlaví a schopnosti ukládat tuk představuje tato hodnota u zvířat asi 50 až 60 %. Je tedy více než zřejmé, že význam dostupnosti vody v honitbě je stěžejní.

Vegetační voda, přijímaná z paše sice není hlavním, ale zato je podstatným zdrojem vody pro chod biochemických procesů v těle. Nedostatek vody proto organismus snáší hůře než hladovění.

Myslíme-li na to, jakým způsobem dostat zvěř do co možná nejlepší kondice a snažíme-li se systematicky zajišťovat drobné zdroje vody rozprostřené po celé ploše honitby, je třeba uvažovat také o vodě, která není v krajině na první pohled vidět.

Když se rozhodneme některá území nechat ležet ladem, osázet dřevinami, oset směsí pro zvěř nebo je zatravnit, má tento náš počin jednu obrovskou přidanou hodnotu.

Zvěři jsou takové krajinné prvky kromě jiného zdrojem vegetační vody, a to i v době, kdy jsou jiné zásoby z jakéhokoli důvodu omezené či dokonce nedosažitelné.

To vše má pak další pozitivní efekt. Čím více je v honitbě vegetace a zamokřených ploch, které se jednorázově nevytrátí při sklizni a nejsou periodicky nahrazovány vyprahlým strništěm, tím více vody se dostane do vzduchu výparem.

A o to častěji může vznikat při večerním ochlazení rosa. A o významu rosy pro zvěř netřeba dále diskutovat.

Místa, která by vás měla zajímat. Vlevo každoročně přeorávaný mokřad, vpravo údolnice, kterou periodicky protéká povrchová voda. Zdroj HEIS VÚV

Vhodně vybudovaná soustava tůní na Jihlavsku. Zdroj: mapy.cz

I takto může vypadat tůň zbudovaná pod vyústěním drenážní šachty.

Opatření, která (za) něco stojí

Jestliže se dostanete do situace, kdy jste veškeré výše popsané možnosti vyčerpali, a přesto vám zbyde chuť a vůle, lze se pustit do něčeho náročnějšího.

Zřejmě nejčastějším přírodě blízkým prvkem budovaným za účelem zádrže vody v krajině jsou tůně. Pro zvěř a jiné živočichy se jedná o místo, které se ve velmi krátké době bude těšit veliké oblibě. Navíc práce s tím spojené nejsou nikterak komplikované ani nákladné.

Stále je ale třeba sledovat určité zákonitosti, aby se z původně dobrého záměru nestal spíše problém. Při uplatňování dostupných aktuálních znalostí a praxí prověřených postupů může být výsledek prospěšný ve více směrech, než by se dalo původně očekávat.

Jistý nedostatek může nastat hned v prvotní fázi, když o tůni přemýšlíte. Je totiž lepší přemýšlet o tůních, čili vícero menších prvcích spíše než jedné „nádrži“, která by byla velikostí porovnatelná s rybníkem. Platí totiž, že čím větší rozmanitost v parametrech a umístění, o to více druhů živočichů nové biotopy přilákají. Některé tůně by měly být větší, jiné malé a třeba i periodicky vysychající.

V případě, že soustavu umísťujete mezi pole, například v údolnici, je větší počet tůní dobrý z dalšího důvodu. Dá se totiž očekávat, že z obhospodařovaných ploch bude přitékat voda „obohacená“ o přípravky na ochranu rostlin nebo třeba splavenou ornici. Je proto vhodné jeden člen soustavy představit před ostatní, aby zachycoval sedimenty a filtroval vodu, podobně jako to umí kořenová čistička. Podobný efekt přinese rovněž zatravněná údolnice. Nižší pak vznikne hodnotnější biotop, a tím pádem se budou moci nastěhovat i organismy citlivé na kvalitu prostředí.

Nejdůležitějším pravidlem, které nesmíme opomenout, je mělkost tůně. Břehy by měly být pozvolné a rozhodně není třeba příliš hloubit. Právě naopak, měli bychom dbát na to, aby nedošlo k poškození nepropustného podloží. V takovém případě může dojít k nežádoucímu zasakování vody a bezprostřední okolí tůně pak bude vysušené. Cílem by však mělo být ideálně dosáhnout stavu, kdy půda bude nasycená vodou v co možná nejširší navazující ploše.

Místo, kde plánujete zadržovat vodu, by mělo být provázanou mozaikou. Je možné zasadit i pár stromů, ale ne příliš. O to se ostatně postará sama příroda. Důsledkem našeho zásahu by měly vzniknout osluněné i zastíněné části, po čase bude potřeba porost znovu prosvětlit.

Obecně však platí, že bychom se neměli snažit „zahrádkařit“ tím způsobem, abychom měli vše pěkně posečené a uklizené. Prospěšné jsou naopak volné hromady listů a větví nebo padlé kmeny, které využijí například obojživelníci a plazi v různých vývojových stádiích. Biodiverzitu lze ostatně podpořit dalšími zásahy v průběhu času, které je ale dobré nastudovat ještě před samotným projektováním.

Rozhodně doporučuji, chcete-li vytvořit něco hodnotného pro přírodu, abyste si zkusili představit, jak území vypadalo předtím, než přišel člověk a začal ho odvodňovat, kultivovat a jinak intenzivně využívat.

Finanční prostředky na budování tůní jsou celkem dobře dostupné. Ministerstvo životního prostředí prostřednictvím Agentury ochrany přírody a krajiny každoročně vyhlašuje výzvu

k překládání žádostí do Programu péče o krajinu, letos znovu otevírá výzvu v rámci programu Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny. Výhodou programů je, že nejsou příliš náročné na administraci. Spolupráci s AOPK musím doporučit, a to zejména při konzultaci záměru, průzkumu území i nad vytvořeným projektem.

Vytrhat veškerá drenážní potrubí?

Zdá se, že by to bylo pro koloběh vody v krajině patrně nejlepší, ovšem je to zcela nereálná představa. Novinkou jsou úvahy a výzkum směřující k regulaci odtoku z odvodňovacích šachet tak, aby mohly být v době sucha využívány naopak k navlažování půdy. To se však nebude týkat myslivců.

Určité snazší kroky k zlepšení současné situace příliš odvodněné krajiny pro nás přesto existují. Využití krajiny se pomalu mění, některé odvodněné pozemky přestaly být intenzivně zemědělsky využívány, není tudíž očekáván střet zájmů a vlastníků (v nejlepším případě myslivecký spolek nebo jeho člen) může mít zájem na úplné eliminaci stavby odvodnění. Takto by bylo vhodné obnovit například některá prameniště.

Druhou možností je částečná eliminace negativní funkce odvodnění. Pro myslivecké spolky je možná především varianta převodu vod z místa jejího nadbytku do míst, která plní další funkce krajinářské, vodohospodářské či funkce podporující ochranu přírody.

V případě, že se mysliveckému spolku podaří odkoupit vhodný pozemek, který je odvodněn drenážní soustavou, je možno uplatnit řadu eliminačních opatření. Kromě jiných, která jsou podle mého názoru v silách schopných myslivců, lze zařadit například vybudování mokřadu v dolní části drenážního systému, zbudování tůně dotované drenážní vodou, konstrukce re-

tenčního průlehu, zalesnění zemědělské půdy na odvodněném pozemku, nebo již zmíněné zatravnění údolnice.

Jedná se o soubor náročnějších opatření, která je nutno konzultovat a projektovat ve spolupráci s odborníky a vodoprávním úřadem. Budete sice potřebovat značnou dávku trpělivosti (skoro jistě narazíte na nepochopení), ale v každém případě byste měli postupovat zodpovědně a trvat na přírodě blízkém charakteru opatření.

Věřím, že tento můj dnešní nástin v možnostech reintrodukce vody do honitby by do budoucna mohl myslivcům nejen posloužit, ale stát se jim reálnou inspirací. Jakousi cestou výkupu či směňování pozemků, ozeleňování honiteb, návratu vody a v nejlepším případě vstupu do vyjednávání o komplexních pozemkových úpravách. Pak lze zcela jistě očekávat pozitivní ohlasy ze strany veřejnosti.

Místa, kde je voda a zeleň, táhnou. Když za nimi bude stát úsilí myslivců, prospěje to zvěři, ale i obecnému povědomí o myslivosti, úzce spjaté s ochranou přírody.

Závěrem bych rád pozval k přečtení posledního dílu seriálu o vodě v honitbě. Bude vzhledem do lesních honiteb a ukázkou, jak se dají obnovovat drobné vodní toky.

V horních partiích Vltavského luhu revitalizovala Správa Národního parku Šumava v nedávné době asi pět kilometrů potoků. Výsledek je fascinující a nasbírané zkušenosti dovolují pokračovat v návratu dalších narovnaných potoků do původních tras. Můžete se těšit na zajímavou fotodokumentaci.

Ing. Lukáš LINHART,
Správa Národního parku Šumava
webové stránky projektu – life.npsumava.cz

Článek vznikl za přispění dotačního programu LIFE a Ministerstva životního prostředí. Program LIFE je finančním nástrojem Evropské unie podporující adaptaci na změnu klimatu a ochranu cenných přírodních stanovišť.

Ministerstvo životního prostředí

